

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN YAZDIĞI ÖYKÜLEYİCİ METİNLERİN EĞİTSEL İLETİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ekrem ÖBÜZ* Erhan ŞEN**

ÖZ

Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinleri eğitsel iletiler açısından incelemektir. Bu çalışmada verilerin toplanması için doküman incelemesi yönteminden, verilerin çözümlenmesi için de içerik analizinden yararlanılmıştır. Çalışmaya Siirt ili Merkez 80.Yıl Ortaokulunda öğrenim gören 125 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Bu öğrencilerin ürettiği 125 öyküleyici metin de çalışmanın veri kaynağını oluşturmaktadır. Çalışmada ortaokul öğrencilerinin yazdığı öykülerin çözümlenmesi için farklı bir araştırmacı tarafından hazırlanmış bir kod listesinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin oluşturduğu öyküleyici metinlerde toplamda 358 eğitsel ileti belirlenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde en fazla psikolojik iletilere (f: 277) yer verildiği görülmektedir. Bunu da sıklık düzeyi açısından sırasıyla sosyolojik iletiler (f: 61), ekonomik iletiler (f: 15) ve etik iletiler (f: 5) izlemektedir. Bu bulguların birçok çalışmanın sonuçlarıyla örtüştüğü tespit edilmiştir. Bunun dışında ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerdeki eğitsel iletilerin Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) dikkat çekilen kök değerleri içerdiği ve “Değerlerimiz” temasıyla da uyumlu olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Metin, öyküleyici metin, eğitsel iletiler, yazma becerisi.

Investigation of Narrative Texts Written by Secondary School Students in Terms of Educational Messages

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the narrative texts written by secondary school students in terms of educational messages. In this study, document analysis method was used to collect data and content analysis was used to analyze data. 125 secondary school students studying at the Merkez 80. Yıl Secondary School in Siirt province participated in the study. 125 narrative texts produced by these students also constitute the data source of the study. In the study, a predetermined code list was used to analyze the narrative texts. As a result of the research, a total of 358 educational messages were determined in the narrative texts created by secondary school students. It is seen that psychological messages (f: 277) are mostly included in the narrative texts written by secondary school students. This is followed by sociological messages (f: 61), economic messages (f: 15, and ethical messages (f: 5), respectively, in terms of frequency. These findings coincide with the results of many studies. Apart from that, educational messages in narrative texts written by secondary school students, it has been observed that the Turkish Course Curriculum (2019) includes the root values that have attracted attention and is compatible with the theme of "Our Values".

Key Words: Text, narrative text, educational messages, writing skill.

* Türkçe öğretmeni, Siirt Merkez 80. Yıl Ortaokulu, ekremobuz56@outlook.com, Orcid: 0000-0002-1203-8490

** Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, senn.erhan@gmail.com, Orcid:0000-0001-7678-812X

Giriş

Dil ve edebiyat öğretiminin temel araç gereçlerinden biri metinlerdir. Dilin olanaklarıyla yapılandırılan dilsel metinler insan düşüncesinin, duygusunun somut aktarıcılarıdır. Özellikle örgün eğitim ortamlarında bireyin dilsel gelişiminde nitelikli metinler işlevsel bir role sahiptir.

Metin kavramı Latince dokumak ya da örmek anlamındaki “texture” ve yine örme ya da dokuma anlamına gelen “textus” sözcüklerinden kaynaklanmaktadır. Nasıl çeşitli iplikler bir araya gelerek bir kumaş oluşturuyorsa benzer biçimde dilsel birimler de bir metne varlık kazandırır (Onursal, 2003; Aktaş, 2009). Alan yazını tarandığında metin kavramının çok boyutlu bir anlama sahip olduğu, bir bilgi notundan bir romana kadar iletişim amacı taşıyan her şeyin bir metne dönüşebileceği görülmektedir (Adalı, 2011). Araştırmacılar metin kavramını farklı biçimlerde tanımlamaktadırlar. Ancak genel anlamda metin “bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapı” (Güneş, 2013) olarak tanımlanabilir.

Metin Türleri ve Genel Özellikleri

Alan yazınında metinlerin çok çeşitli biçimlerde de sınıflandırıldığı görülmektedir. Akbayır (2006) metinleri “yazılış amacı, iletişim ve işlevler”; Güneş (2013) “edebî (sanat) metinler” ve “öğretici metinler” olmak üzere iki grupta toplamışlardır. Türkçe Dersi Öğretim Programında ise metinler “bilgilendirici, hikâye edici ve şiir” olmak üzere 3 ana biçim altında toplanmaktadır (MEB,2019). Bu çalışmada da Türkçe Dersi Öğretim Programındaki (2019) sınıflandırma temel alınarak gerekli bilgiler verilmiştir.

Bilgilendirici metinler okura belirlenen herhangi bir konu hakkında bilgi vermek ya da konuyu betimlemek amacıyla oluşturulmuş metinlerdir (Günay, 2003). Bu tür metinlerin amacı okura gerçek yaşantı ile bağlantılı ve günlük yaşantıda kullanılabilir, yaşama dönük bilgileri sunmaktır (Özdemir, 1983). Kendilerine özgü bir yapıya sahip olan bilgilendirici metinlerle çeşitli ilişkiler kurma, tanımlar sunma, sınıflandırma, sıralama gibi yöntemlerle okur ikna edilmeye çalışılır (Güneş, 2013). Dili kullanma açısından da diğer metinlerden ayrılan bu metinler yalın, açık ve okurun daha rahat anlayabileceği bir anlatıma sahiptir.

Dil ve edebiyat eğitimi alanında üzerinde durulan bir diğer metin türü de şiirdir. Şiir, kendisine has bir yapısı olan bir metin türüdür. Şiir; duygu, düşünce, istek veya hayallerin birtakım ahenk öğelerinden yararlanılarak dile getirildiği, okuyucuya estetik haz vermeyi amaçlayan bir metin türüdür (Doğan, 2018). Şiirin dil kullanımı diğer türlere göre farklı bir yapıya sahiptir. Bundan dolayı şiirde bir şeyin anlatılma biçimi anlatılan şeyden önemlidir (Şen, 2018). Şiir bir üst-dil olarak ele alınabilir. Bir şeyi anlatmanın ötesinde şiirin amacının imgeler aracılığıyla okurun duygu ve düşüncelerini devindirmek olduğu söylenebilir.

Bilgilendirici ve şiir dışında karşımıza çıkan metin türlerinden bir diğeri de öyküleyici metinlerdir. Her şeyden önce öyküleyici metinler birbiriyle ilişkili bir dizi olayı okurla paylaşan, estetik temelli, eğlendirme ve haz verme amacı güden anlatılardır (Şen, 2018). Bu metinlerde gerçek ya da tasarlanmış bir olay belli bir noktadan alınıp geliştirilerek sonuca ulaştırılır. Anlatımda olayın ilgi ve merak uyandıracak yönleri ağır basar. Olay akışında belli bir sıra izlenir. Böylece paylaşılmak istenen düşünce ve duygu bütün olarak aktarılır (Yakıcı, Yücel, Doğan ve Yelok, 2005).

Duyguların ve düş gücünün devreye girdiği öyküleyici metinlerin olayları nesnel bir anlatımla dile getirme kaygısı yoktur. Yazar öznel bir dil kullanır. Sözcükler örtük anlamlarıyla kullanılır, iletiler duyumsatılarak aktarılır. Bu nedenle okur iletileri anlamak için çaba sarf eder. Bu anlamlandırma okurun okuma birikimiyle yakından ilişkilidir. Öyküleyici metinlerin ilgi çekici olması, bireylerin kendilerini anlatı kişileriyle özdeşleştirmeleri ya da gerçek karakterlerin bulunması öğrencilerin bu tür metinlere daha fazla ilgi duymasını sağlamaktadır (Yaylacık, 2014). Öyküleyici metinlerin yapısını “olay örgüsü, karakter, anlatıcı, yer-zaman, ileti ve izlek” gibi öğeler

oluşturmaktadır (Applebee vd., 2002; Beard, 2003; Gamble ve Yates, 2002). Bu öğelerden özellikle ileti (mesaj) yazarın okurla paylaştığı ahlaksal gündemle ilişkilidir.

Bütün metinler okurla paylaşmak istediği bir duygu ya da düşünce içerir. Bu nedenle belli bir amaç için yazılan her metnin bir iletisi vardır. İleti, yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir (Sever, 2017). Her yazı ya da yaratımın bir ileti (mesaj) taşıdığına dikkat çeken Özdemir (2007)'e göre ileti yazarın işlediği konuya yüklediği anlam ve onu yazmaya iten temel etkidir.

Dilsel metinlerde iletilerin aktarım biçimleri (doğrudan/açık ya da dolaylı/örtük) birbirinden farklıdır. Ancak yazınsal metinlerde iletilerin okura sezdirilerek ulaştırıldığı görülmektedir (Sever, 2017). Öyküleyici metinlerdeki iletilerin temel amacı bireylerde olumlu davranış biçimleri geliştirmektir. İletilerin örtük ya da dolaylı aktarımı bireyin düş gücünü, düşünme becerisini, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir, onun ahlaksal ve kişilik gelişimini destekler.

Yazma Becerisinin Gelişiminde Öyküleyici Metinlerin Yeri

Türkçe öğretimi süreci okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerisi olmak üzere dört ana bileşenden oluşmaktadır. Bu beceriler bütünleşik bir yapı taşımakla birlikte gelişim güçlükleri birbirinden farklıdır. Bu becerilerden yazma geliştirilmesi gereken önemli becerilerden biridir.

Yazma her şeyden önce üst düzey bir düşünme aracıdır (Güneş, 2007). Bu yönden yazma düşünceleri ifade edebilmek için gerekli sembol ve işaretleri kurallara uygun kullanma ve okunaklı olarak düşünce üretebilme (Akyol, 2000) ya da bireyin duyduklarını, düşündüklerini, tasarladıklarını, görüp yaşadıklarını yazı ile anlatmasıdır (Sever, 2004).

Yazma becerisi yetkinleşmesi güç olan becerilerden biridir. Bu nedenle öğrencilerin enerjilerinin çoğunu bu alana harcadıkları bilinen bir gerçektir (Schiller, 1954). Birçok alan uzmanı da yazma becerisinin diğerlerinden (dinleme, okuma, konuşma) daha zor geliştirilebilen bir beceri olduğunu dile getirirler (Demirel, 2002; Maltepe, 2006).

Yazma becerisi, öğrencilerin deneyimlerini, gözlemlerini ve düşlerini iletirken mantıksal bir düzene koymalarını sağlayabilir. Yazma becerisi, bireyin zihinsel olarak olgunlaşmasını, bilgilenmesini ve düşüncelerinin tutarlı olmasını sağlayan özgül bir alandır (Göğüş, 1978, s. 235). Bu açıdan öğrenciyi sürekli yazma çalışmalarıyla buluşturmak önemlidir. Böylece öğrenci bu beceriyi yaşamı boyunca etkili kullanabilme fırsatı yakalayabilir (Demir, 2013). Öyküleyici metinler bu açıdan öğrencinin yaratıcılıklarını ortaya koyabilecekleri bir metin türüdür. Çocuğun yazdığı öykü çalışmaları onun kendi iç dünyasının dışavurumudur. Oluşturulan herhangi bir metin öğrencinin kapasitesinin ya da kişiliğinin (ilgi, yaşantı, anlayış, zihinsel düzey, kelime dağarcığı ve anlatım gücü) bir yansıması olarak değerlendirilebilir (Göğüş, 1978).

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin yazdıkları öyküleyici metinleri eğitsel iletiler açısından incelemektir. Çalışmanın problem tümcesi şöyle tanımlanabilir: “Ortaokul öğrencilerinin yazdıkları öyküleyici metinlerde yer alan eğitsel iletiler nasıl bir dağılım göstermektedir?” Çalışmanın temel amacı kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

Ortaokul öğrencilerin yazdığı öyküleyici metinlerde;

1. Etik iletiler nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. Psikolojik iletiler nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. Sosyolojik iletiler nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. Ekonomik iletiler nasıl bir dağılım göstermektedir?

Yöntem

Araştırmanın modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Doküman incelenmesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

İnceleme Nesneleri

Bu çalışmanın veri kaynağını 2019-2020 eğitim- öğretim yılında Siirt ili 80. Yıl Ortaokulu öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinler oluşturmaktadır. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo-1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin bilgiler

Cinsiyet		Sınıf Düzeyi			
Kız	Erkek	5	6	7	8
85	40	39	29	33	24

Tablo 1’de çalışmaya katılan ortaokul öğrencilere ilişkin bilgiler sunulmuştur. Buna göre çalışmaya 85 kız ve 40 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 125 öğrenci katılmıştır. Katılımcılardan 39’u 5. Sınıf; 29’u 6. sınıf; 33’ü 7.sınıf ve 24’ü 8. sınıfta öğrenim görmektedir.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerin eğitsel iletiler açısından tespit edilmesi ve incelenmesi amaçlandığı için nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Doküman incelenmesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İncelenecek öyküleyici metinler 2019-2020 eğitim öğretim yılının birinci döneminde toplanmıştır. Bu amaçla Siirt Merkez 80. Yıl Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilere üç farklı öyküleyici metin konusu verilmiş, onlardan birer öyküleyici metin yazmaları (toplamda 125 öyküleyici metin) istenmiştir.

Çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerine üç farklı yazma konusu verilmiştir. Öğrenciler üç farklı öykü yazma konusundan istediği konu hakkında yazmada serbest bırakılmıştır. 56 öğrenci “Kendinizi; bulut, güneş, deniz, kitap, hayvan, sokak, ev, eski yapı, renk, mevsim, ay vb.” bir varlığın ya da kavramın yerine koyarak çevreye, olaylara, o varlığın gözüyle bakarak yaşadıklarınızı, duygularınızı, düşüncelerinizi anlatan bir öykü yazınız.”; 45 öğrenci “Belli bir yaşa –örneğin, 50 yaşına- geldiğinizde nasıl bir yaşamınız olacağını kestirmeye çalışınız. Sonra yaşamınızın değerlendirmesini yaparak o yıllarda nasıl bir çevreye ve yaşam koşuluna sahip olacağınızı içeren bir öykü yazınız” konularını seçmiştir. 24 öğrenci ise “2008 yılında Aydın Doğan Vakfı Uluslararası Karikatür Yarışmasında İran başarı ödülü alan bir karikatürden yola çıkarak karikatürün çağrıştığı duyguları anlatan bir öyküleyici yazma konusunu tercih etmiştir. Karikatürü seçen öğrenciler için karikatür akıllı tahtadan öğrencilere renkli olarak gösterilmiştir.

Çalışmada elde edilen verilerin çözümlemesinde içerik analizine başvurulmuştur. İçerik analizi araştırmanın amacıyla ilgili toplanan verilerin kodlanması, sınıflama-tanımlama ve tanımlama-sınıflama biçiminde ilerleyen bir süreçtir (Glesne, 2012). İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İçerik çözümlemesi sürecinde başvuru yollardan biri de önceden oluşturulmuş bir kod listesinden yararlanmaktır. Araştırmanın temelini oluşturan bir kuram ya da kavramsal çerçevenin olduğu durumlarda, veriler toplanmadan önce bir kod listesi çıkarılabilir. Bu kod listesi hem temalar hem de temalar altında yer alabilecek kavramlar düzeyinde olabilir. Böyle durumlarda toplanan verilerin kodlanması daha kolay olur (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada farklı bir araştırmacının (Helimoğlu, 2002) daha önceden oluşturduğu bir kod listesinden yararlanılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinler bu kod listesindeki ana ve alt kategoriler kapsamında

çözümlemişdir. Çözümleme sonucunda tespit edilen eğitsel iletiler ilgili kategorinin altına işlenmiş ve ilgili bölümlerde yorumlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda güvenilirlik ve geçerliğin denetlenmesi için çeşitli yollara başvurulur. Ham verilerin doğrudan aktarılması, önceden hazırlanan bir kod listesinden yararlanılması, farklı kodlayıcılardan yardım alınması, araştırma sürecinin ayrıntılı bir biçimde paylaşılması bu yollardan bazılarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada da güvenilirlik ve geçerliği denetlemek için öncelikle önceden hazırlanmış bir kod listesinden (Helimoğlu, 2002) yararlanılmıştır. Bunun dışında araştırmanın tüm süreci ayrıntılı bir biçimde paylaşılmış, ham veriler tabloların altında gösterilmiştir. Yorumlama ve değerlendirmelerin daha açık ve anlaşılır olması için eğitsel iletiler kod listesinde belirtilen kategoriler altında ele alınmıştır. Örneğin; yalan, dürüstlük, namus iletileri ‘etik iletiler’ adı altında sınıflandırılmıştır. Kavramlar kesin bir biçimde tanımlanarak öznel yorumlamaların önüne geçilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde belirlenen iletiler herhangi bir yorum katılmadan doğrudan aktararak bulgular araştırmacıdan bağımsız olarak okurla paylaşılmıştır.

İçerik analizinde güvenilirliğin test edilmesi için başvurulacak yollardan biri de iki farklı araştırmacı (kodlayıcı) arasındaki tutarlılığa bakmaktır. Araştırmacılar arasındaki güvenilirliği ortaya koyan bu yöntemde güvenilirlik katsayısının belirlenmesi için “Güvenirlik=Uzlaşma sayısı/Uzlaşma sayısı + Uzlaşmama sayısı” formülünden yararlanır. Bu formül kapsamında güvenilirlikten söz etmek için kodlayıcılar arasındaki görüş birliğinin %70’ten daha fazla bir sonuç vermesi beklenir (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 80-81). Bu çalışmada da güvenilirliğin test edilmesi için farklı bir kodlayıcıdan yardım alınmıştır. Rastlantısal bir yolla seçilen 6 öyküleyici metin (Ö1, Ö25, Ö50, Ö75, Ö100, Ö125) içerdikleri eğitsel iletiler açısından diğer araştırmacı tarafından teyit edilmiş ve iki araştırmacı arasındaki uyum yüzdesine bakılmıştır. Söz konusu formül çerçevesinde iki farklı kodlayıcı arasındaki görüş birliği % 78 [(15 uzlaşma, 4 uzlaşmama sayısı) (15/19)] olarak belirlenmiştir. Bu yönden çalışmanın güvenilir olduğu söylenebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi’nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler* başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Siirt İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden 28.09.2020 tarihli ve 32790399-355.01.-E.13607230 sayılı yazıyla gerekli izinler alınmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerdeki eğitsel iletilere ilişkin bulgular aktarılmıştır.

Tablo 2. Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde yer alan etik iletiler

Sıra	Etik İletiler	Sıklık (f)	Katılımcı
1.	Dürüstlük	4	Ö67,Ö83,Ö100,Ö115
2.	Yalan Söylememe	1	Ö84

Tablo 2’de ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde yer alan etik iletiler görülmektedir. Elde edilen verilere göre etik iletiler ana kategorisi altında 3 alt kategori belirlenmiştir. Buna göre öğrencilerin yazdığı öyküleyici etik iletilerden en fazla sıklığa sahip ileti dürüstlük (f: 4); diğer bir ileti de yalan (f: 1) olduğu görülmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde belirlenen etik iletilere ilişkin şu örnekler verilebilir:

Ö67: Bu arada merak etmeyin sırlarınız bizimle güvende kimseye söylemem.

Ö100: 'Alın terimizle paramızı kazanabiliyorduk.

Ö115: Hayır, sana hak ettiğin puanı veriyordum.

Tablo 3. Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde yer alan psikolojik iletiler

Sıra	Psikolojik İletiler	Sıklık (f)	Katılımcı
1.	İyilik-kötülük, haklılık-haksızlık	112	Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö8, Ö9, Ö11, Ö15, Ö17, Ö18, Ö19, Ö21, Ö22, Ö23, Ö25, Ö26, Ö28, Ö32, Ö35, Ö37, Ö38, Ö39, Ö40, Ö42, Ö43, Ö44, Ö45, Ö46, Ö61, Ö62, Ö63, Ö64, Ö68, Ö69, Ö70, Ö71, Ö73, Ö74, Ö76, Ö77, Ö78, Ö81, Ö82, Ö83, Ö84, Ö88, Ö89, Ö91, Ö92, Ö94, Ö99, Ö106, Ö112, Ö113, Ö114, Ö115, Ö116, Ö117, Ö118, Ö119, Ö120, Ö121, Ö123, Ö125
2.	Paylaşım	40	Ö6, Ö9, Ö12, Ö13, Ö16, Ö24, Ö29, Ö36, Ö41, Ö42, Ö45, Ö47, Ö55, Ö56, Ö60, Ö62, Ö68, Ö71, Ö74, Ö76, Ö77, Ö81, Ö86, Ö89, Ö91, Ö97, Ö98, Ö99, Ö103, Ö104, Ö107, Ö112, Ö117
3.	Dostluk, özveri, saygı	33	Ö5, Ö16, Ö19, Ö23, Ö26, Ö40, Ö45, Ö48, Ö50, Ö60, Ö63, Ö66, Ö67, Ö72, Ö87, Ö88, Ö90, Ö93, Ö96, Ö98, Ö99, Ö102, Ö108, Ö113
4.	Kıskançlık, şantaj, korku, evham, merak	26	Ö1, Ö8, Ö43, Ö54, Ö55, Ö63, Ö67, Ö73, Ö75, Ö87, Ö91, Ö101, Ö106, Ö112, Ö113, Ö114, Ö116, Ö119, Ö121, Ö123, Ö125
5.	Sabır, kararlılık	23	Ö7, Ö15, Ö59, Ö60, Ö69, Ö75, Ö84, Ö88, Ö93, Ö96, Ö108, Ö110, Ö112, Ö113, Ö114, Ö117, Ö124
6.	Umut, Şans	16	Ö9, Ö93, Ö97, Ö102, Ö103, Ö104, Ö105, Ö107, Ö109, Ö117, Ö124
7.	Özeleştirisi	13	Ö3, Ö11, Ö20, Ö31, Ö50, Ö58, Ö59, Ö61, Ö74, Ö87, Ö90, Ö105, Ö108
8.	Zekâ, sağduyu, dikkat	8	Ö6, Ö47, Ö49, Ö60, Ö63, Ö82, Ö83
9.	Bağışlayıcılık, incelik	6	Ö84, Ö93, Ö107, Ö115, Ö121

Tablo 3'te ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde yer alan psikolojik iletilere ilişkin bulgular görülmektedir. Elde edilen verilere göre ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde toplam 9 farklı eğitsel ileti belirlenmiştir. Sıklık açısından ilk sırada "iyilik-kötülük, haklılık- haksızlık" (f:112) yer almaktadır. Paylaşım (f: 40); dostluk, özveri, saygı (f: 33) ve kıskançlık, şantaj, korku, evham, merak (f: 26) sıklık açısından önemli bir dağılım sergilemektedir. Diğer eğitsel iletiler için de benzer değerlendirmeler yapılabilir.

Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde yer alan psikolojik iletilere ilişkin şu örnekler aktarılabilir:

Ö28: Her gün çocuklar okula geldiklerinde bana vuruyorlar, boylarla üstümü çiziyorlar.

Ö49: Yağmur yağacak artık daha kalın giyinmemiz gerekir. Çünkü çok soğuk olacak.

Ö55: Bir anda gök gürlendi ve çok korktum ardından yağmur yağmaya başladı.

Ö99: Arkadaşım Yavuz'u mutlu edebilmek için ona hediye olarak içi yumuşak, rahat ve sıcak tutan uyuyacağı bir yer yaptım ve ikimizde çok mutlu ve birbirimizden ayrılmadan sonsuza kadar yaşadık.

Ö115: Sabah okula gittim herkese her şeyi anlattım ve çocuklar Defneden özür dilediler ve hep mutlu oldular.

Tablo 4. Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde yer alan sosyolojik iletiler

Sıra	Sosyolojik İletiler	Sıklık (f)	Katılımcı
------	---------------------	------------	-----------

1.	Aile	48	Ö4,Ö7,Ö14,Ö22,Ö27,Ö30,Ö34,Ö46, Ö34,Ö46,Ö55,Ö57,Ö58,Ö60,Ö64 Ö67,Ö70,Ö72,Ö73,Ö75,Ö78,Ö86,Ö88, Ö91,Ö95,Ö96,Ö102,Ö106,Ö107,Ö109, Ö114,Ö115,Ö117,Ö119,Ö120,Ö122
2.	Hukuk, adalet	9	Ö84,Ö98,Ö113
3.	Öteki insan ilişkileri	3	Ö4,Ö6,Ö60
4.	Yönetim, yönetici	1	Ö87

Tablo 4'te ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde yer alan sosyolojik iletiler görülmektedir. Elde edilen verilere göre sosyolojik iletilere ilişkin olarak 4 alt kategori belirlenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerdeki sosyolojik iletilerden aile alt kategorisi (f: 48) en fazla sıklık düzeyine sahiptir. Bunu da sıklık açısından sırasıyla hukuk ve adalet (f: 9), öteki insan ilişkileri (f: 3) ve yönetim ve yönetici (f: 1) takip etmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde belirlenen sosyolojik iletilere ilişkin şu örnekler verilebilir:

Ö4:Uzun, yorucu ve bir o kadar eğlenceli geçen çalışma hayatımın sonucunda beni güzel ve vicdanlı yetiştiren canım annem ve babam sayesinde buralara kadar geldim.

Ö84:Ben şu an avukatım ve insanların adaleti sağlamasını öğreteceğim. Hep adaleti sağlayacağım.

Ö87:Sonra Milli Eğitim Müdürlüğü hocamızı bizden alıp bir başka okula tayin etti.

Tablo 5. Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde yer alan ekonomik iletiler

Sıra	Ekonomik İletiler	Sıklık (f)	Katılımcı
1.	Paranın Gücü	15	Ö16, Ö33, Ö53, Ö57, Ö60, Ö98, Ö100, Ö103, Ö111, Ö122, Ö123, Ö124, Ö125

Tablo 5'te ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde yer alan ekonomik iletilere ilişkin bulgular gösterilmektedir. Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde yer alan ekonomik iletilere ilişkin yalnızca paranın gücü (f: 15) alt kategorisi görülmüştür.

Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde yer alan ekonomik iletilere ilişkin şu örnekler verilebilir:

Ö33:Öncelikle 50 yaşına geldiğimde kendime biriktirdiğim paraları toplayarak bir ev satın alacağım.

Ö57:Para kazanıp okumak için dilencilik yapıyordu.

Ö60:Ben 18 yaşında bir teknoloji dükkânında çalışıp para kazanmak istiyorum çünkü benim askere gidip gelen tanıdıklarım para biriktir askere gitme diyor. Ben de bu yüzden para biriktireceğim.

Ö98:Tabi avukatlık iyi para kazandırıyor, geçimimi iyi sağlıyorum.

Sonuç ve Tartışma

Öğrencilerin yazma becerilerini destekleme açısından öyküleyici metinlerin dil ve edebiyat öğretiminde önemli bir yeri vardır. Farklı yaş grubundaki öğrencilerin bu tür metinlere ilgi duydukları da bilinen bir durumdur. Öğrencilerin öykülerdeki karakterleri kendilerine yakın görmesi, öykünün yaşanmışlık hissi vermesi gibi başat etmenler bu ilginin temel kaynağı olduğu söylenebilir. Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin yazmış olduğu 125 öyküleyici metin incelenmiş ve içerdiği eğitsel iletilerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde toplam 358 eğitsel ileti belirlenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde en fazla psikolojik iletilere (f:277) yer verildiği görülmektedir. Bunu da sıklık düzeyi açısından sırasıyla sosyolojik iletiler (f:61), ekonomik iletiler (f:15) ve etik iletiler (f:5) takip etmektedir.

Öyküleyici metinlerde en fazla yer verilen psikolojik iletilerin alt kategorileri şu şekilde bir dağılım sergilemektedir: Sıklık açısından ilk sırada “iyilik-kötülük, haklılık- haksızlık” (f:112) yer almaktadır. Paylaşım (f: 40), dostluk, özveri, saygı (f: 33) ve kıskançlık, şantaj, korku, evham, merak (f:26) sıklık açısından önemli bir dağılım sergilemektedir. Sırasıyla sabır, kararlılık (f:23), umut, şans (f:16), özleştirici (f:13), zekâ, sağduyu, dikkat (f:8) ve bağışlayıcılık, incelik (f:6) iletileri takip etmektedir.

Çocuklara seslenen yapıtlar üzerine gerçekleştirilen çeşitli çalışmalarda çoğunlukla sevgi, yardımseverlik, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, birlik ve beraberlik, empati, dostluk, paylaşma, tedbirli olma gibi iletilerin işlendiğini görülmektedir (Önder, 2019). Genel bir değerlendirme yapıldığında ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde de psikolojik iletilerin bu yönde bir eğilim sergilediği görülmektedir. Çözümlenen öyküleyici metinlerde iyilik-kötülük, haklılık-haksızlık (f:112), paylaşım (40) ve dostluk, özveri, saygı (f:33) gibi olumlu iletiler yoğun bir dağılıma sahiptir. Psikolojik iletiler hem kişinin hem de kişinin toplum içerisinde benimsediği, gösterdiği davranışlara yönelik iletilerdir. Eğitsel iletilerle ilgili yapılan çalışmalarda bazı yazarların da yapıtlarında kişisel gelişimi destekleyen iletileri diğer iletilere oranla daha fazla kullandıkları görülmüştür (Gülgönül, 2014;Kaplan,2013; Akkaya, 2008). Bu çalışmalarda elde edilen bulguların çalışmamızın sonuçlarıyla paralellik sergilediği söylenebilir.

Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde psikolojik iletilerden sonra en sık yer verilen ileti sosyolojik iletiler olmuştur. Sosyolojik iletiler dört alt kategoriden oluşmaktadır. Kullanım sıklıklarına göre aile (f: 48) , hukuk ve adalet (f: 9), öteki insan ilişkileri (f: 3) ve yönetim ve yönetici (f: 1) iletilerine yer verilmiştir. Bu bulgu çocuğun gelişimsel özelliklerinden dolayı aile etmeninin önemli bir yer tutmasına bağlanabilir.

Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerde sosyolojik iletilerden sonra en sık yer verilen ileti ekonomik iletiler olmuştur. Ekonomik iletiler iki alt kategoriden oluşmaktadır. Ortaokul öğrencileri öyküleyici metinlerinde ekonomik iletilerden ekonomik dayanışma iletilisine ise hiç yer verilmediği görülmüştür. Kaplan (2013) tarafından hazırlanan bir çalışmada Hidayet Karakuş’un çocuklar için yazmış olduğu öykü ve romanlarında ekonomik gelişimi destekleyen eğitsel iletilere yeterince yer vermediği görülmüştür. Durdu (2019)’nun hazırladığı “Halit Ziya Uşaklıgil’in “Kırk Yıl” Adlı Eserinde Eğitsel İletiler” başlıklı bir çalışmada ise ekonomik gelişimi destekleyen iletiler ve öteki iletiler incelenen eser içerisinde çok az yerde tespit edilen iletilerdir. Yapılan bu çalışmalara bakıldığında ortaokul öğrencilerin öykülerinde yer alan 358 iletinin yalnızca 15’nin ekonomik ileti olması araştırmamızı destekler niteliktedir.

Ortaokul öğrencilerin yazdığı öyküleyici metinlerinde en az yer verdiği eğitsel ileti ise etik iletilerdir. Etik iletiler ana kategorisi altında 3 alt kategori belirlenmiştir. Buna göre öğrencilerin yazdığı öyküleyici etik iletilerden en fazla sıklığa sahip ileti dürüstlük (f: 4); diğer bir ileti de yalan söylememe (f: 1) olduğu görülmektedir. Namus iletilisine ise hiç yer verilmemiştir. Küçük (2005) tarafından hazırlanan “İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi” adlı çalışmada ulusal ve evrensel değerlere yönelik iletilerin tespitinde dengeli bir dağılım gözlemlenmiş olmasına rağmen ahlak gelişimini destekleyici iletilere sahip metinler ise yetersiz sayıda bulunmuştur. Önder (2019) tarafından hazırlanan “Sulhi Dölek’in çocuklara yönelik hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler” adlı çalışmada ise incelenen eserlerde çocukların zihinsel, psikolojik ve ahlaki gelişimlerine aykırı olan veya sakıncalı içerikte eğitsel iletiler yer almamaktadır. Bu yönüyle yapılan benzer çalışmalarda elde edilen bulguların araştırmamızla bir paralellik sergilediği söylenebilir.

Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan kök değerlerden “adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik” ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerinde rastlanan eğitsel iletilerle örtüşmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular değerler eğitimi

açısından değerlendirildiği zaman ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerin bir yönüyle kök değerleri içerdiği söylenebilir.

Ortaokul öğrencilerinin yazdığı öyküleyici metinlerdeki eğitsel iletilerin tespit edilmesi amacıyla yapılan bu çalışma, ileriki süreçte eğitsel iletiler üzerine yapılacak çeşitli çalışmalar için bir kaynağa dönüşebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler* başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranı

1. yazarın %50 ve 2. yazarın %50 oranında katkısı vardır.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışmasına dair bir durum bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Adalı, O. (2011). *Anlamak ve anlatmak*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Akbayır, S. (2006). *Cümle ve metin bilgisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Akkaya, A. (2008). *Mustafa Kutlu'nun hikâyelerindeki iletiler ve bu iletilerin çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktaş, Ş. (2009) *Şiir tahlili-uygulama*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2000). Yazı öğretimi. *Millî Eğitim*, 146, 37-48.
- Applebee, A.N., Bermudez, A. B., Blau S., Caplan, R., Elbow,P., Hyndys,S.,vd. (2002) *The Language of literature*. Boston: McDougal Littell.
- Beard, A. (2003). *The language of literature*. London: The Guildford Press.
- Demir, T. (2013). İlköğretim öğrencilerinin yaratıcı yazma becerileri ile yazma öz yeterlik algısı ilişkisi üzerine bir çalışma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, 2(1), 84-114.
- Demirel, Ö. (2002). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğan, F.D. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin metinsellik ölçütleri bağlamında çözümlenmesi ve bu şiirlerin metinselliğine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Durdu, S. (2019). *Halit Ziya Uşaklıgil'in "Kırk Yıl" adlı eserinde eğitsel iletiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş*. A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu (Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. İstanbul: Gül Yayınevi.
- Gülgönül, B. (2014). *Bilgin Adalı'nın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Günay, D. (2003). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Güneş, F. (2013) Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 1-12.
- Kaplan, K. (2013). *Hidayet Karakuş'un roman ve hikâyelerinde yer alan eğitsel iletiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Küçük, E. E. (2005). *İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe kitaplarındaki düz yazı metinlerinin çocuğa görelilik ilkesine ve metinlerin içerdiği eğitsel iletilere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Maltepe, S. (2006). Türkçe öğretiminde yazılı anlatım uygulamaları için bir seçenek: Yaratıcı yazma yaklaşımı. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*, 132, 56-66.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2019) *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.

Onursal, İ. (2013). Türkçe metinlerde bağdaşıklık ve tutarlılık. A.Kıran, E.Korkut, ve S.Aldere (Ed.), *Günümüz Dil Bilimi Çalışmaları* içinde (s.121-132). İstanbul: Multilingual Yayınları.

Önder, G. (2019). *Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özdemir, E. (1983). *Okuma sanatı*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Özdemir, E. (2007). *Yazınsal türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Schiller, A. (1954). The use of creative writing in the teaching of literature. *College English*, 16 (2), 110-117.

Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sever, S. (2017). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: TUDEM Yayınları

Şen, E. (2018). Metnin Yapısı. M. N. Kardaş ve R. Koç (Ed.), *Kuram ve uygulamada Türk dili-I* içinde (s.125-169). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

Yakıcı, A., Yücel, M., Doğan, M. ve Yelok, S. (2005). Üniversiteler için Türk dili ve kompozisyon bilgileri. Ankara: Bilge Yayınları.

Yaylacık, A. (2014). *Üstün yetenekli beşinci sınıf öğrencilerinin öyküleyici metin yazma becerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hatay: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.